

התמונות בסרט מוכיחות כי דוברי המימשל הצבאי שיקרו לציבור ולכנסת

יריות מן הגג

לידו שוכנת נערה פצועה, ומאחרי גלי אבנים נערה פצועה שניה. חייל קורא לאחת הנערות. הנערה, הפצועה ברגלה מכדור, קופצת על רגל אחת לעבר המצ' למטה. כשהייל דוחף אותה. חייל אחר מגלה את הצלם וצועק עליו להפסיק. סוף הסרט.

חברת ויזניוס היא סוכנות בינלאומית. היא מצלמת אירועי חדשות. שולחת את הסרטים באמצעות הלוחין ללונדון. משם מודיעים לכל תחנות הטלוויזיה שיש סרט כזה. כל תחנה יכולה להזמין אותו. הסרט של פסטמן היה כימעט מושלם. לא היה צורך לערוך. באולפן של ויזניוס

מתקדמת למרכז העיר, חלקה על המידרכה וחלקה על הכביש. כמה נערות ונערים מחזיקים בידיהם אבנים. המצלמה מתררר ממת ורואה שני חיילים על גג של בית בן שלוש קומות במרכז רמאללה (כיצר מנרה). החיילים מכוונים את רובהיהם ויורים. המצלמה עוברת את המצולמים שממנו קופצים חיילים. לאחר מכן רואים נער השרוע על הארץ, כשפצע גדול בירכו.

שיש באמתחתו חומר נפץ. הוא נסע באותו בוקר לרמאללה באופן שיגרתי. כפי שהוא נוהג לעשות בכל פעם כאשר צפויות הפגנות באחת מעריי הגדה. בעודו סועד ארוחת-בוקר, ראה כי מתארגנת הפגנה. הוא ליווה אותה. ההמשך מצוי בסרט עצמו: קבוצה של כמה עשרות נערות, כבנות 15-14. מתארגנת בשערי בית-ספר. צעקות. הקבוצה

רבו קצרב, שצולם ברמאללה על-ידי צוות ישראלי למען הברה בינלאומית. היה מוגן כשבוש שני אולפנים בירושלים. כמו פיצצת-זמן מתקתקת. הוא איים לפוצץ את שארית האמון של הציבור ברמטכ"ל ובדוברי צה"ל, ואת היחסים העדינים בין הכנסת ובין צמרת הביטחון. כאשר צילם הצלם אלי פסטמן את הסרט עבור חברת ויזניוס, לא העלה על דעתו

מיכתב לחברי הכנסת

זהו הנוסח המלא של מיכתבו של ח"כ אורי אבנרי שנמסר השבוע לכל חברי הכנסת:

ירושלים, 26.11.80
אל: כל חברי הכנסת
מאת: ח"כ אורי אבנרי

הנדון: תקרית-האש ברמאללה ובבית-לחם ביום 18.11.80
בעיקבות התקריות, שבהן נפצעו 11 נערים ונערות (ורק במיקרה לא היו הרגומים), אני מוצא שוב לנכון להביא לידי-עתכם עובדות ועדויות על המתרחש בשטחים המוחזקים, כמילוי חובתי המצפוני והפרלמנטרי.

לפני חצי שנה ביקש הרמטכ"ל שלוש פעמים להחמיר את השיטות לדיכוי תקריות. הדבר נמנע ממנו, תחילה על-ידי שר-הביטחון עזר וייצמן (פעם אחת) ואחר-כך על-ידי שר-הביטחון מנחם בגין (פעמיים). לפיכך לא השתנו הפקודות באופן רשמי. אולם במשך החודשים חלה התדרדרות בגישה המעשית, והתפתחה מעין תורה שבעל-פה, המתירה פתיחת אש ופגיעה באנשים גם במיקרים שבהם הדבר אינו ניתן על-פי התורה שבכתב.

על הרוח השוררת עתה בשטחים תלמד העדות הבאה, שגבתי מחייל-מילואים, שהוא מהימן עלי לחלוטין, שיחידתו נקראה לא מכבר לשרות בשטחי הגדה המערבית. החייל מוכן להזדהות ולמסור עדות רשמית אם ייקרא על-ידי ועדה של הכנסת ותובטח לו חסינות.

להלן עדותו:
על הקירות בחדר-האמורה במחנות הצבאיים אמנם תלויות פקודות-יקבע לפתיחת-אש, ואלה אמנם מנוסחות כראוי, בחיובן אזהרה מוקדמת, יריות באוויר ויריות ברגליים. ואולם המצ'י-אות בשטח שונה לגמרי, ולצד התורה שבכתב יש תורה שבעל-פה, הנמסרת בתידורכים.

עם הגיע היחידה האמורה לשטח, קיבלה תידורך מפי מפקד, שכלל, בין השאר, את הפסוקים הבאים: "באזור שורר שקט מאז שגורשו שני ראשי-הערים ונקטעו רגלי שני מסייתם אחריהם". וכן: "ידוע, שאנחנו לא אהבים ערבים, אבל לא צריך לפגוע ללא סיבה". וכן: "כשאין סיבה לא צריכים לדפוק אותם, כי אז ירוצו לפלציה לגור ויציגו אותנו באור לא טוב".

מכאן הבינו החיילים שמותר לפגוע, כשיש סכנה — מבלי שנאמר מהי הסיבה.
לגבי יריות נאמר לחיילים: "לא לירות לתוך הפגנה אם יש בה נשים וילדים" — ומכך הובן כי מותר לירות לתוך הפגנות בשאר המיקרים. בכל התידורכים נאמר לחיילים כי אחרי שני השלבים הראשונים — יריות באוויר ויריות ברגליים, יש שלב שלישי — של יריות על-מנת להרוג. החיילים שמעו זאת עשרות פעמים.

כל חייל הבין כי מותר לו לירות על-מנת להרוג, אם הוא סבור כי יש סכנה. למעשה — נותר לחיילים ולמפקדים זוטרים להחליט אם לירות על-מנת להרוג, ומתי. בכך הותר הרסן באופן מסוכן.

הוראה מפורשת שניתנה לחיילים היתה: "אם אתה נוסע במכונית אחרי החשיכה ונוזק עליך חפץ — אל תבדוק אם זו אבן או משהו אחר — יש לירות כדי לפגוע!"
עד כאן עדותו של חייל-המילואים, ששירת לאחרונה בגדה.

הנחיות לדיכוי מהומות והפגנות מתחלקות לשני שלבים: השלב הראשון הוא שימוש בשיטות שאינן מחייבות פתיחת-אש והן: אזהרה, שימוש באלות, שימוש במגינים ובקסדות-מגן, רימוני גז מדמיע והתזת-מים. הציוד להפעלת שיטות אלה מצוי במיתקני המימשל הצבאי, אך בשל כשל אירגוני אין הוא מצוי לרוב בידי היחידות עצמן.

בתקרית שהיתה ברמאללה היה די והותר זמן להביא את הציוד הזה ולהשתמש בו, כי עברה יותר מחצי שעה בין התארגנות ההפגנה ליד בית-הספר ועד לתקרית במרכז העיר. ברור על-כן כי לא היתה כלל נטייה של המימשל להשתמש בשיטות אלה, והדבר מעיד על הפער הגובר והולך בין הפרקטיקה בשטח ובין ההוראות הרשמיות.

הנהלה לפתיחת-אש, לפי התורה שבכתב, הוא: (א) אזהרה בקול רם או ברמקול בשפה הערבית, (ב) יריות באוויר, (ג) יריות ברגליים.
לא נאמר שיש גם שלב אחרון, והוא לירות כדי להרוג, במצב של סכנה לחיים.

הארז מ"מ איאמת

בירושלים. הממוקם באולפני חברת סרטי הברידה, בבניין-האומה, הסתפק העורך בהוצאת כמה קטעים שבהן קפצה המצלמה, ושהבן יש עצמים המפריעים לוויית הצי"ל. זהו הסרט שנשלח ללונדון, וזהו הסרט שהתקבל בחזרה בירושלים, ושוודר על ידי הטלוויזיה הישראלית באותו ערב. המוני ישראל ראו אותו — ורבים היו דעונו. כי בסרט נראה בברור כי שני חיילים על גג יורים בשעת ההפגנה — אף ששום סכנה לא נשקפה להם.

שקר רודף שקר

הפגנה רגילה, מוסרים שילטונות צה"ל הודעה לאחר מעשה, וזו מת-קבלת כותרה מסיני. היא מצדיקה תמיד את מעשי החיילים — יהיו אשר יהיו. אם פתחו החיילים באש ופצעו או הרגו, נאמר תמיד כי החיילים נאלצו להגן על חייהם. ושלא היתה דרך אחרת.

הפעם היתה בעייה. הסרט לא עורר רק תגובה ציבורית חריפה — אלא ששימש גם הוכחה חותמת למה שאירע.
מיר עם ההצגה החלה הסתביכות, כות, ההוכחה בפעם הראשונה בצורה חדי-משמעית כי שילטונות המימשל הצבאי וצה"ל, ובראשם הרמטכ"ל עצמו, אומרים איאמת לציבור ולכנסת.

הבעייה של צה"ל היתה כיצד לתרץ כי חיילים, העומדים על גג הקומה השלישית ובמרחק של 120 מטרים מהפגנה של כמה עשרות נערות ונערים, פותחים באש. הדבר נוגד לחלוטין את הנחיות-האש של צה"ל, שאושרו על-ידי שר-הביטחון (ראה טי"ג גרת).

כחייל טוב ידע הרמטכ"ל, רפאל ("רפול") איתן, כי ההתקפה היא ההגנה הטובה ביותר. מייד אחרי הצגת הסרט בטלוויזיה פירסם הודעה זועמת, שבה האשים בחריב פות את הטלוויזיה הישראלית בכך שהציגה סרט מווייף. טענת הרמטכ"ל: שהטלוויזיה חתכה קטעים בודדים וצירפה אותם יחד בצורה שהתקבל הרושם כאילו המפגינים

המעבר משלב לשלב אינו אוטומטי, והוא מחייב פקודה מפורשת, על-פי שיקול-דעת לגבי נחיצותו והנסיבות הקיימות מאותו רגע, ורק אם הסכנה הממשית לחיי החיילים מחריפה. אחרי שבוע שבו מסרו הרמטכ"ל ודוברי המימשל הצבאי הודעות שיקריות, כאילו נהגו הכוחות על-פי הנחיות האלה, נודע ביום ב' (בין השאר, באמצעות כתבה של עמירם ניר בטלוויזיה), כי הכוחות לא נהגו בתקריות רמאללה וחברון על-פי הנחיות אלה, בכך שלא היה שימוש באמצעים המיוחדים, ולא ניתנה אזהרה מוקדמת ברמקול.

בבית-לחם הקימו תלמידים מחוסם קטן על הכביש בגובה של 20" ס"מ, וגם יידו אבנים. ההמשך תואר על-ידי כתב צרפתי של סוכנות הידיעות הצרפתית ("אז/אנס-פרס"), ששהה במקרה במקום ושהיה עדי-ראייה לאירועים: נפתחה אש לא אזהרה. האש באה מן הגגות וגם מלמטה. תוך שניות נפצעו ארבעה תלמידים.

עדותו של רופא שטיפל בתלמיד ויקטור רישמאוו: הכדור נכנס בחזה ויצא מלמטה. אם הנער לא עמד על הראש, הוא נורה ממקום גבוה.

דבריו של הכתב הצבאי עמירם ניר בטלוויזיה ביום ב' השבוע מאשרים כי החיילים ברמאללה חרגו מן הנחיות, בתקרית שבה נפצעו שישה נערים ונערות. מכיוון שהודעתו של מר ניר לא הוכחה על-ידי גורם צה"לי כלשהו, הרי פירוש הודעה זאת הוא כי במשך שבוע שיקרו הדוברים הבכירים של צה"ל והמימשל הצבאי, כאשר טענו כי החיילים פעלו בהתאם להוראות.

הסרט שצולם במקום, ברמאללה, הוא, כמובן, העדות הנאמנה ביותר למה שהתרחש. על-פיו ניתן לבדוק כל פרט ופרט, כאשר הוא מוקרן ב"מוניטור" (המכשיר באולפן הטלוויזיה), שבו ניתן לעצור את התמונה ולבחון היטב מה נראה בה. במיוחד ניתן לבדוק אם החיילים על הגגות, שכמובן לא היו נתונים בשום סכנה, ירו כלפי מטה לעבר התלמידים, ברובי-סער מ-16.

למי כל העדויות — הנפגעים עצמם, עדי-הראייה וגם החיילים — עלמו החיילים מן הגגות באש בודדת ומכוונת ולא באוויר.

הסרט שתוקרן בטלוויזיה הישראלית צולם על-ידי צוות של סוכנות זרה ("ויזניוס"), שהסתנו למקום מבלי שהריגשו בו. נקל לשער מה קורה בשטחים המוחזקים ולא נודע, מפני שאין עדי-ראייה מסוגלים לדווח על כך.

ברור כי אירועי רמאללה וחברון מחייבים חקירה ניטרלית וקפדנית, ולו כדי לעצור את ההתדרדרות בגישת המימשל בטיפול בתקריות, לבלום את קלות-הדעת וחוסר-האחריות בנוהגים של פתיחת-אש ולמנוע תקריות כאלה בעתיד, העלולות להפיל קרבנות-אדם ולגרום לישראל נזק בלשיעור.

בהקשר זה יש להזכיר כי לא מורסמו עד היום תוצאות החקירה בתקרית שבה נהרגה התלמידה תעריד אל-בוטמה, במרכז בית-לחם, ללא כל פרובוקציה, כביכול מפלטי-כדור. על-פי עדות של עדי-ראייה אמר איש מישמר-הגבול לחברו, שירה את הכדור: "לא זאת — זאת!" ואולי ראוי להזכיר כי גם חקירת ההתנקשויות בשני ראשי-הערים מצדה לא נשאה עדיין שום פרי.

בין השאר יש לחקור גם את הטיפול בתלמידים העצורים. בגרמ להשפלה ולפגיעה בכבוד-האדם, תורם טיפול זה תרומה חשובה להקצנת מצב-הרוח בקרב הצעירים בשטחים המוחזקים, וזורע את הזרע לתקריות הבאות.

כדוגמה יכולה לשמש הפרשה של מופיד עבד-רבו מטולכרם, שנעצר ב-13.11.80, בעיקבות קיום, "שבוע פלסטיני" במיכללת ביריאת (שבו היו שום התפרעויות, אלא נערכה בו הצגה של פולקלור פלסטיני). לדברי הצעיר, המעוררים אמון, הובא עם מעצרו למיתקן המימשל הצבאי בטולכרם. שם נכפתו ידיו ונקשרו ליתד, שנתקעה באזמה, בעודו ישוב על הארץ, כדרך שנוהגים הערבים לגבי חמורים. כך שהה מ-9 בערב עד 8 בבוקר, כשהיילים עוברים מנחיתים עליו מדי פעם בעיטות ומכות, אולם, לדבריו, גם ניגשו אליו חיילים והתנעלו, בהביעם באזניו סלידה משיטה זו.

אני סבור שהכנסת אינה יכולה להתנער מאחריותה למה שמתרחש בשטחים המוחזקים בשם כולנו.

אורי אבנרי